

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Звоненко Ярослав Олександрович
магістр права

На механізми створення, використання та поширення об'єктів права інтелектуальної власності істотно впливає цифровізація суспільних відносин. Розвиток мережі Інтернет, соціальних мереж, цифрових платформ, електронної комерції, хмарних технологій та штучного інтелекту створює нові можливості для реалізації прав інтелектуальної власності, а також сприяє появі нових способів їх порушення.

Цифрові порушення характеризуються високою швидкістю поширення інформації, можливістю її багаторазового копіювання, анонімністю користувачів, транскордонним характером та складністю встановлення особи правопорушника, на відміну від традиційних правопорушень у сфері інтелектуальної власності. У зв'язку з цим особливого значення набуває вдосконалення адміністративно-правових засобів державного забезпечення захисту прав інтелектуальної власності.

На нашу думку, адміністративно-правове забезпечення захисту прав інтелектуальної власності доцільно розглядати як систему правових, організаційних, процедурних та інформаційних заходів, що здійснюються органами публічної адміністрації та іншими уповноваженими суб'єктами з метою попередження, виявлення та припинення порушень прав на об'єкти інтелектуальної власності.

В Україні правову основу такого механізму становлять, зокрема, Закон України «Про авторське право і суміжні права», Закон України «Про адміністративну процедуру», Кодекс України про адміністративні правопорушення, Митний кодекс України та спеціальне законодавство у сфері промислової власності [1–5].

Вважаємо, що важливим кроком в напрямку модернізації правового регулювання стало прийняття Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 01 грудня 2022 року № 2811-IX. Закон враховує особливості цифрового середовища, зокрема використання цифрового контенту, функціонування веб-сайтів та діяльність постачальників послуг хостингу [1].

Водночас сучасна цифрова трансформація протягом останніх років зумовлює виникнення низки проблем, які не можуть бути повністю вирішені традиційними адміністративно-правовими засобами.

Таким чином, першою проблемою є **ідентифікація правопорушника в цифровому середовищі**. Незаконне використання творів, фотографій, відеоматеріалів, програмного забезпечення або торговельних марок може здійснюватися з використанням анонімних акаунтів, VPN-сервісів, іноземних серверів та інших технологічних засобів. А у результаті встановлення фактичного порушника потрібна взаємодія з адміністраторами цифрових платформ, провайдерами та іншими суб'єктами інформаційної інфраструктури [6].

Друга проблема – **транскордонний характер цифрових правопорушень**. Зрозуміло, що особа, яка незаконно використовує об'єкт інтелектуальної власності, може перебувати в одній державі, сервер – в іншій, а сама цифрова платформа – бути зареєстрованою у третій і тому виникають питання юрисдикції, застосовного права, отримання доказів та виконання рішень компетентних органів.

Третьою проблемою є **оперативність державного реагування**. Традиційні адміністративні процедури передбачають послідовне здійснення процесуальних дій, що не завжди відповідає швидкості поширення цифрової інформації. Цифровий контент може бути поширений серед значної кількості користувачів протягом декількох хвилин або годин.

У зв'язку з цим необхідним є подальше впровадження електронних адміністративних процедур у сфері захисту інтелектуальної власності. Зокрема, доцільним є створення єдиного електронного механізму подання повідомлень про порушення прав, автоматизованої фіксації часу звернення, завантаження цифрових доказів та відстеження результатів розгляду відповідного звернення.

Четвертою проблемою є **доказування цифрових правопорушень**. Наприклад, звичайний скриншот веб-сторінки не завжди дозволяє достовірно встановити час розміщення інформації, джерело її походження та факт подальшої зміни або видалення контенту. Важливим перспективним напрямом, асе ж таки, на нашу думку, є нормативне визначення стандартів фіксації цифрових доказів, включаючи URL-адресу, дату й час фіксації, технічні характеристики файлу та інші дані, необхідні для підтвердження його автентичності.

П'ята проблема – **визначення ролі та відповідальності цифрових посередників**. Порушення права інтелектуальної власності може відбуватися за участю користувача цифрової платформи, хостинг-провайдера, адміністратора веб-сайту, маркетплейсу або іншого інформаційного посередника. Закон України «Про авторське право

і суміжні права» вже встановлює окремі правила щодо відповідальності постачальників послуг хостингу [1]. Зрозуміло, що подальший розвиток цифрових платформ потребує більш глибокого комплексного врегулювання процедур повідомлення про порушення, реагування на такі повідомлення та можливості оскарження блокування контенту.

Важливе значення для розвитку українського законодавства має досвід Європейського Союзу. Директива 2004/48/ЄС (Глава 9 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС повністю присвячена інтелектуальній власності. Підрозділ 3 цієї глави (статті 230–252) **дослівно відтворює ключові вимоги та стандарти Директиви 2004/48/ЄС**, зобов'язуючи Україну забезпечити ефективні, пропорційні та стримувальні заходи захисту) орієнтує держави на створення ефективних, пропорційних та стримувальних засобів забезпечення прав інтелектуальної власності [7]. Директива ЄС 2019/790, у свою чергу, приділяє значну увагу використанню авторського контенту в цифровому середовищі та діяльності онлайн-сервісів.

Окремий виклик становить **використання штучного інтелекту**. Генеративні системи здатні створювати тексти, зображення, музику та відео, використовуючи значні масиви даних. Це породжує нові питання щодо правомірності використання творів для навчання моделей, визначення правового статусу результатів роботи штучного інтелекту та встановлення факту неправомірного запозичення. Тому адміністративно-правове регулювання у цій сфері має поступово переходити від реагування виключно на вже вчинені порушення до превентивного регулювання цифрових технологій.

Перспективним напрямом є також застосування **технології blockchain** для фіксації інформації щодо створення та використання цифрових об'єктів. Blockchain не може автоматично підтверджувати належність права інтелектуальної власності, проте його використання потенційно дозволяє створювати незмінний цифровий запис про певну подію та час її здійснення [8, с.184].

Отже, вдосконалення адміністративно-правового забезпечення захисту прав інтелектуальної власності в умовах цифровізації має здійснюватися за такими основними напрямками:

- 1) створення єдиної системи електронної взаємодії між компетентними державними органами;
- 2) удосконалення механізмів взаємодії державних органів із цифровими платформами та хостинг-провайдерами;
- 3) цифровізація адміністративних процедур у сфері інтелектуальної власності;
- 4) формування уніфікованих стандартів фіксації та оцінювання цифрових доказів;

5) розвиток автоматизованого моніторингу мережі Інтернет щодо виявлення порушень прав інтелектуальної власності;

6) удосконалення адміністративної відповідальності з урахуванням специфіки цифрових правопорушень;

7) розвиток міжнародного співробітництва у сфері протидії транскордонним порушенням;

8) формування спеціальних правових механізмів реагування на виклики, пов'язані із застосуванням штучного інтелекту.

Цифровізація суттєво трансформує систему відносин у сфері інтелектуальної власності та вимагає відповідної модернізації адміністративно-правових механізмів її захисту. Основними проблемами залишаються складність ідентифікації правопорушників, транскордонність порушень, швидкість поширення незаконного цифрового контенту, проблеми доказування та визначення відповідальності цифрових посередників.

Отже, ефективний державний захист прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі, на нашу думку, залежить не лише від посилення юридичної відповідальності, а й від створення технологічно спроможної системи публічного адміністрування та її основою мають стати електронні адміністративні процедури, автоматизований моніторинг, цифровий обмін інформацією, ефективна міжнародна взаємодія та належні стандарти цифрових доказів.

Література:

1. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX : офіц. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>

2. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX : офіц. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X : : офіц. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10#Text>

4. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI : офіц. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>

5. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII : офіц. вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>

6. Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights. : офіц. вебсайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/parar4:gl4

7. Золотар А. С. Використання технологій blockchain для покращення захисту інтелектуальної власності в Україні. *Правовий часопис Донбасу*. 2022. № 3 (80). С. 27–32.

8. Коротун О. М. Адміністративно-правові аспекти забезпечення охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності в Україні: проблеми теорії та практики правозастосування : монографія. Київ : НУБіП України. 2019. 292 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-613-6-94>

СУБ'ЄКТИ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ РІШЕНЬ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Михальська Юлія Борисівна

*здобувач Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Реалізація судового контролю за виконанням судових рішень безпосередньо залежить від суб'єктного складу відповідних правовідносин, оскільки саме через діяльність конкретних учасників нормативно визначені контрольні повноваження набувають практичного змісту. Тому визначення кола суб'єктів, їх правосуб'єктності та взаємних прав і обов'язків є необхідною передумовою характеристики цього інституту.

У теорії адміністративного права розмежовуються поняття «суб'єкт адміністративного права» і «суб'єкт адміністративних правовідносин»: перше означає потенційну здатність бути носієм адміністративних прав і обов'язків, тоді як друге характеризує особу, яка фактично бере участь у конкретному правовідношенні [1; 2]. Відповідно, суб'єктом правовідносин судового контролю особа стає лише за наявності юридичних фактів, що зумовлюють її включення до відповідної контрольної процедури.

Суб'єктний склад таких правовідносин не є сталим і залежить від конкретної форми судового контролю. У межах оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавця безпосередніми учасниками є суд, заявник та державний або приватний виконавець. Натомість у звітній формі контролю правовідношення може виникати без участі виконавця,